

Input bestuurlijk kader Cultuurparticipatie

Aanleiding

Op Prinsjesdag is aangekondigd dat het rijk investeert in een programma Cultuurparticipatie middels een matchingsregeling bij het Fonds voor Cultuurparticipatie (FCP). Een bestuurlijk kader zoals dat er ook voor cultuureducatie ligt in de vorm van Cultuureducatie met Kwaliteit. In dit document deelt de Raad van Twaalf haar visie, waarover we graag verder in gesprek gaan.

Duiding en definitie

Cultuurparticipatie is volop in ontwikkeling. Kunst en cultuur beoefening in de vrije tijd (intrinsieke waarde) ook in relatie tot het sociaal domein (instrumentele waarde) staan actief op de agenda in de sector en worden als belangrijk onderdeel gezien van het ecosysteem van cultuur.

Mogelijk is het zinvol om een helder onderscheid tussen die twee te maken:

1. Cultuurparticipatie in de betekenis van iedereen kan mee doen aan kunst & cultuur/ kunst en cultuurbeoefening in de vrije tijd. De positieve bijdrage vanuit de intrinsieke waarde van kunst & cultuur voor persoonlijke ontwikkeling, creativiteitsontwikkeling en verbinding tussen mensen. De amateurkunst in een brede actuele definitie (dus niet alleen traditionele vormen).
2. Maatschappelijke waarde van kunst & cultuur om een bijdrage te leveren aan grotere maatschappelijke opgaven. Dus wat kunst & cultuur vanuit haar intrinsieke waarde bij kan dragen aan maatschappelijke opgaven, zoals leefbaarheid, laaggeletterdheid, eenzaamheid, armoede, welzijn etc.

Duidelijk is in ieder geval dat beide facetten nog ondersteuning nodig hebben om zich verder te kunnen ontwikkelen. Een bestuurlijk kader cultuurparticipatie kan hier een belangrijke bijdrage aan leveren.

Kunst en cultuur in de vrije tijd

In de beweging naar maatschappelijke opgaven is de basis van cultuurparticipatie, mee kunnen doen aan kunst & cultuur in de vrije tijd, wat op de achtergrond geraakt. Dit verdient opnieuw aandacht, recht doend aan de 40 procent van de Nederlanders die zich hier in de vrije tijd mee bezig houdt (bron LKCA). Na de bezuinigingen is er veel veranderd in het veld van kunst- en cultuurbeoefening in de vrije tijd. Het is van belang inzicht te krijgen en informatie te bundelen in de huidige stand van zaken qua infrastructuur, hoe de traditionele amateurkunst zich kan ontwikkelen en hoe de nieuwe loten aan de boom, zoals culturele hotspots en broedplaatsen de kans krijgen hun plek in de keten volwaardig in te nemen.¹

Kunst en cultuur in relatie tot maatschappelijke opgaven

De waarde van kunst en cultuur voor maatschappelijke vraagstukken wordt binnen gemeenten (sociaal domein) en de sector zorg & welzijn (culturele interventies) steeds meer gezien, ook

---

¹ Mogelijk interessant om te kijken naar Het lijkt mij interessant te kijken naar de scenario's die het LKCA heeft ontwikkeld over de toekomst:

<https://www.lkca.nl/~media/downloads/portals/amateurkunst/scenariosbasisvoorcultuurparticipatie.pdf>

gedreven door de trend van ontschotting en de overtuiging dat een integrale aanpak de enige manier is waarop dit soort vraagstukken kan worden aangevlogen. Voor de samenwerking met andere domeinen is het van belang elkaars taal te spreken en te leren van de initiatieven die nu genomen worden – wat werkt wel en wat werkt niet. Het bestuurlijk kader cultuurparticipatie kan daar in voorzien en focus brengen in een breed domein waarop op zeer verschillende wijze invulling wordt gegeven.

Ontwikkelingen

De belangrijkste maatschappelijke trends en ontwikkelingen die de professionals in brachten in het kader van LKCA onderzoek zijn:

- Cultuur onder financiële druk
- Fysieke culturele voorzieningen onder druk
- Barsten in bestaande instituties en meer bottom-up initiatieven
- Een groeiende afstand tussen groepen in de samenleving
- Digitalisering en technologische ontwikkelingen

Daarnaast relevante ontwikkelingen om te noemen:

- Regioprofielen/ verstedelijking (spreiding)
- Verschil tussen systeem en leefwereld - tussen instituties en dagelijks leven van mensen
- Groeiende aandacht voor positieve gezondheid (relevant voor sociaal domein & zorg)
In binnen- en buitenland wordt al voorzichtig gesproken over “cultuur op doktersrecept”. Dus niet alleen sporten op voorschrift van de huisarts, maar ook zingen in een koor.
- Voorbereiding Omgevingswet 2021; het is de bedoeling dat gemeenten met lokale partners, bewoners en ontwerpers aan de slag gaan met ruimtelijke en maatschappelijke opgaven in gemeenten (relevant voor maatschappelijke opgaven).
- Cultuurparticipatie/amateurkunst wordt vooral gedragen door vrijwilligers, zonder hen geen sector. Dit maakt cultuurparticipatie/amateurkunst ook uiterst kwetsbaar en versnipperd.

Uitgangspunten

Een bestuurlijk kader cultuurparticipatie zou naar het advies van de Rv12 rekening moeten houden met de volgende uitgangspunten:

1. Overkoepelende visie – positief gedreven

Overheid voert beleid om een positief verschil te maken in de maatschappij. In de maatschappij lijken tegenstellingen groter te worden. Bestuurlijk kader Cultuurparticipatie kan juist de andere kant belichten, dat wat ons verbindt belichten. Het verlangen om zich creatief te uiten is eigen aan mensen. Wat er ook gebeurt we blijven schrijven, tekenen, zingen en dansen. Voor de 40 procent van de mensen die kunst en cultuur beoefenen in de vrije tijd. Actief mee doen. In de vereniging en in zelf gevormde clubs en meer losse tijdelijke verbanden (vloeibare samenleving). Voor wat kunst en cultuur als maatschappelijke waarde heeft.

2. Gelijk speelveld

Een matchingsregeling tussen de 3 overheden werkt alleen als het provinciale speelveld wat meer gelijk getrokken wordt. Op dit moment zijn er provincies met een actief cultuurparticipatie-beleid, maar er zijn ook provincies waar dit geheel ontbreekt. Efficiënt beleid vraagt om een Nederland brede aanpak vanuit provincies op cultuurparticipatie.

3. Focus

Beleid is succesvol als er een gemeenschappelijke focus is, tussen de 3 overheidslagen onderling, en tussen overheid en het culturele veld, en idealiter ook tussen de fondsen onderling. Uniformiteit in doelstelling, aanpak en focusgebieden en heldere keuzes daarbinnen is te verkiezen.

4. Toekomstbestendig

Een matchingsregeling moet gericht zijn op een impuls met een duurzaam karakter. Dit betekent eigenaarschap bij de initiatiefnemers (ze in staat stellen het zelf te doen), vraag-gestuurd werken, ruimte voor maatwerk per regio en tijd geven voor borgen en verankering (in ieder geval 1 beleidsperiode, maar beter nog 2).

5. Lokaal initiatief centraal

Stimuleren in plaats van bepalen

6. Spreiding

Bestuurlijk kader cultuurparticipatie moet gericht zijn op spreiding en toegankelijkheid in heel Nederland, met bijzondere aandacht voor een (financieel) gelijkwaardige verhouding tussen stad/ stedelijke regio's en de overige regio's (het platteland).

7. Inclusie/ Fair Practice Code

Impuls op het streven naar meer inclusiviteit, het overbruggen van afstanden.

Doelgroep

Primair moet het beleid zich richten op het bereiken van mensen die zich creatief willen ontwikkelen via kunst en cultuurbeoefening in de vrije tijd. Het voor hen mogelijk maken om een volgende stap te zetten. Een nieuwe samenwerking aan te gaan.

Waarbij het zinvol is bewust aandacht te besteden aan die inwoners die niet vanzelfsprekend mee doen aan of ontwikkeling van talent zelf vorm kunnen geven, zoals kinderen, jongeren, ouderen, nieuwkomers en mensen met een zorgvraag.

Met daarbinnen bijzondere aandacht voor

- **Ouderen**

waar bestuurlijk veel draagkracht voor is, in het veld veel activiteiten voor ontplooid worden en het gegeven dat FCP Age Friendly Cities wil voortzetten. FCP vindt kunst en ouderen een krachtige en concrete focus.

- **Nieuwe generatie/ vernieuwers**

In de jonge generatie zit de vernieuwingskracht, maar is in het formele veld – waar middelen, know-how, faciliteiten o.a. voor professionalisering beschikbaar zijn – minder vertegenwoordigd. Zij organiseren zich in informele communities buiten het formele circuit om. Juist de ontmoeting tussen die twee levert aan twee kanten winst op; vernieuwingskracht gekoppeld aan know-how. Verbinding tussen nieuwe en bestaande structuren en vormen maakt dat vernieuwing in de breedte van het veld een kans krijgt.

Agenda voor mogelijke programma's of regelingen

1. Kunst en cultuur in de vrije tijd

Stimuleren van ontwikkeling in kunst en cultuur beoefening in de vrije tijd, met bijzondere aandacht voor de nieuwe generatie en ouderen (vervolg Age Friendly Cities)

Inhoudelijk:

- Stimuleren van vernieuwing/ ontwikkeling bij traditionele verenigingen (eigenaarschap, ondernemerschap en duurzaamheid).
- Ruimte maken voor de nieuwe generatie en de non formals.
- Samenwerking tussen amateurs en professionals stimuleren.
- Koppeling tussen binnenschools en buitenschools (lijn: kunst in de klas (leerling), in de lokale omgeving (amateur) en in de grote wereld (professional) -> Relatie leggen met CMK

Bewustwording & zichtbaarheid

- Nieuwe taal/ publiekscampagne: kunst & cultuur gaat over ons allemaal
- Initiatieven zichtbaar en vindbaar maken -> iktoon
- Belang van cultuurparticipatie en creativiteit agenderen bij gemeenten

Onderzoek:

- Inventarisatie infrastructuur; hoe ziet het circuit er nu uit? -> data LKCA amateurkunst landelijk
- Begripsbepaling / aanpassing of verbreding van de definitie

2. Verbinding tussen formal(s) en non-formal(s)

Dit thema vindt, ook volgens FCP, weerklank bij overheid en politiek. Hier ligt een opgave voor de toekomst; de beweging naar een toekomstbestendige samenleving vraagt om een verbinding tussen zitten systeem- en leefwereld.

- Broedplaatsen, urban arts en culturele hotspots versterken, aansluitend bij hun leefwereld en waar zitten daarin de kansen voor amateurkunst.
- Matchmakers; mensen die kunnen opereren op het snijvlak van die twee werelden en ze met elkaar in contact kunnen brengen. Bijvoorbeeld kunstbende en matchmakers van de fondsen.
  - o Co-creatie regelingen. Meemaak podium wordt breed als positief ervaren.
  - o Ruimte voor innovatie

3. Waarde van kunst & cultuur in het sociaal domein (culturele interventies)

Kunst & cultuur leveren wezenlijke bijdrage aan het welzijn en welbevinden van mensen. Waarde moet aangetoond, sociaal domein (gemeenten) en zorg & welzijn komen niet vanzelf bij kunst & cultuur terecht; het provinciale beleid legt ook niet vanzelf de koppeling. Waar de kansen bij gemeenten en in de zorg wel worden gezien wordt er geworsteld met de vraag: hoe dan? Het bestuurlijk kader kan hier een rol in spelen. Specifieke aandacht voor bijvoorbeeld ouderen kan daarbij voor de nodige focus bieden.

- Effect zichtbaar maken.
  - o Investeren in kennis vergaren en bundelen over culturele interventies -> Movisie en LKCA aangewezen partners voor.
- Integrale aanpak – co-creatie met sociaal domein
  - o Gezamenlijke aanpak van zorg & welzijn met kennis over de doelgroep, en culturele sector met kennis over culturele interventies die welzijn kunnen bevorderen
  - o Randvoorwaarde: spreek de taal van de zorg en welzijn; alleen als je elkaar verstaat kun je echt goed samen werken vanuit ieder zijn eigen kracht.
  - o Stimuleren van eigenaarschap en daarmee financiering vanuit beide domeinen
    - Mooie voorbeeld-stellende projecten worden nu veelal gefinancierd vanuit cultuur gelden. Welzijn (participatie) en onderwijs (cultuureducatie) zouden moeten aansluiten. In Friesland wordt kunst voor ouderen bijv. uit welzijnsbudget gefinancierd
- Burgerinitiatieven/kleine initiatieven in de wijk versterken
  - o Laagdrempelige regeling (minder taal!)
  - o Snel kunnen aansluiten op momentum, actualiteit of wat dan speelt / snelle toegang tot geld
  - o Ook hier niet het resultaat centraal stellen, maar het proces.

4. Innovatie in maatschappelijke opgaven

De grote opgaven zijn complex en gebaat bij een integrale aanpak. Dat vraagt om nieuwe rollen en verbindingen over disciplines heen.

- Belang van creativiteit in deze opgaven
- Stimuleer dat werelden samenkomen; technologie, design, wetenschap en kunst OF van STEM (Science Technology Engineering Mathematics naar STEAM – plus arts & design)
- Mogelijke interessante relatie naar Omgevingsvisie 2021 en ruimtelijke vraagstukken

Rolverdeling overheidslagen

Landelijk

- Helder kader en focus
- Andere overheidslagen aan verbinden via matchingsregeling

Provinciaal

- Gelijk speelveld tussen de provincies
- Basisinfrastructuur, spreiding en toegankelijkheid
- Kennisdeling, netwerken en deskundigheidsbevordering

Waar zit focus voor Provincie?

- Rijke woon, leef en werkomgeving voor inwoners
- Maatschappelijke waarde
- Economische waarde (vestigingsklimaat)
- Regioprofielen; agenderen van cultuurparticipatie (betrokkenheid van inwoners) en relatie tussen stedelijk en landelijk gebied en de ontwikkeling van de omgevingsvisie.
- Belang van een goede ondersteuningsstructuur (zie Berenschot), zonder naar oude structuren terug te gaan of het oude bestel weer op te bouwen. Het moet een nieuw geluid zijn.

Lokaal

- Fysieke infrastructuur o.a. lokale centra voor de kunsten
- Ondersteunen van verenigingen en nieuwe initiatieven
- Koppeling naar sociaal domein en burgerinitiatieven

Culturele ondersteuningsstructuur

Onze gezamenlijke rol FCP en provinciale instellingen:

- Agenderen op beleidsagenda's; landelijk en provinciaal
- Elkaars stem versterken; naar ministerie en gedeputeerden
- Focus kiezen en afstemmen
- Pleidooi voor de kracht van de integrale aanpak cultuur en sociaal domein

Rol provinciale instellingen

Inhoudelijke aanpak

- Ondersteunen van bestaande initiatieven
- Kennisbundeling en verbinding
- Proeftuinen: onderzoeken wat de mogelijkheden en de uitkomsten daarvan vastleggen
- Deskundigheidsbevordering
- Data in kaart brengen voor de provincie
- Aanreiken van tools/ shared services

Politieke agendering

- Visiebrief (op maat) richting provinciale staten met het oog op de verkiezingen
- Koppeling naar het IPO blijven leggen

Rol FCP

- Landelijke agendering
- Ontwikkelen matchingsregeling
- Provincies actief betrekken
- Afstemming en samenwerking met Raad van Twaalf

.

Rol LKCA

- kennis over welzijnssector vergaren;
- data amateurkunst (verenigingen)
- meedenken over bestuurlijk kader cultuurparticipatie.